DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

I de senere måneder har USA været præget af en ret stillestående konjunktur; stålstrejkens ophør i november havde givet anledning til et par måneders produktionsopgang, indtil strejkeperiodens lagernedgang var indhentet, men siden har den amerikanske økonomi vist modstridende tendenser: opgang på nogle felter, f. eks. for de fleste tjenesteydende erhverv, og nedgang på andre områder, specielt i stålværkerne og boligbyggeriet, samtidig med stagnation i produktionen af varige forbrugsgoder.

Blandt de vigtigste europæiske lande har konjunkturerne stået i stampe i *Frankrig* i de første måneder af dette år ovenpå den ret kraftige opgang i industriproduktionen, som var indtruffet i 2. halvår 1959. I denne henseende indtager Frankrig en særstilling blandt de vesteuropæiske lande, som i øvrigt uden undtagelse har haft kraftigt opadgående konjunkturer i den forløbne del af 1960.

I det følgende skal udviklingen i de to mest betydende europæiske lande, England og Vesttyskland, beskrives nærmere.

ENGLAND OG VESTTYSKLAND

I en del henseender frembyder disse to lande fællestræk.

Begge er præget af *fuld beskæftigelse*. I Vesttyskland nåede arbejdsløsheden i maj måned ned på 153.000. Af det samlede antal lønmodtagere på 20 millioner var følgelig mindre end 1 pct. ledige. Samtidig forelå fra arbejdsgiverne op imod 1/2 million stillingstilbud, som ikke var besat. Af de tyske enkeltstater var Slesvig-Holsten det eneste, hvor antallet af ledige oversteg stillingstilbudene. For at bøde på manglen på arbejdskraft søger myndighederne at få en betydelig indvandring af italienske, græske og spanske arbejdere i stand.

I England optaltes i maj 333.000 ledige af en samlet arbejdsstyrke, incl. selvstændige næringsdrivende, på 24 mill. personer, d. v. s. at ledighedsprocenten er under 1 1/2. Samtidig var der et lignende antal stillingstilbud, og presset på arbejdsmarkedet illustreres af, at op mod 2 mill. af de ialt 9 mill. industriarbejdere var på overarbejde – formentlig en større del end i noget andet land. En undersøgelse, som Federation of British

Industries – det engelske industriråd – har foretaget blandt godt 700 større industriselskaber i begyndelsen af juni måned, har vist, at 42 pct. af firmaerne er hæmmet af mangel på arbejdskraft; ved et tidligere rundspørge i februar gjaldt dette 33 pct. af virksomhederne.

Både i England og Vesttyskland er højkonjunkturen ledsaget af *stærke forskydninger i arbejdskraftens fordeling på erhverv,* som det fremgår af tabel 1.

Tabel 1. Beskæftigelsesudviklingen i England og Vesttyskland.

	England (lønmodt. + selvstændige) Forskydning maj 1959–april 1960		Vesttyskland (lønmodtagere) Forskydning marts 1959–marts 1960	
	i 1000	i pct.	i 1000	i pct.
Beskæftigede				
Landbrug m.v.	÷ 51	÷ 5 pct.	÷115	÷15 pct.
Minedrift	÷ 55	÷ 7 –	÷ 25	÷ 2 –
Jern- og metalværker, jern- og metalforarbejdende industri	+220	+ 5 –	+286	+ 7 –
Øvrig industri	+130	+ 3 –	+129	+ 3 –
Bygge- og anlægsvirksomhed	÷ 11	÷ 1 –	+ 79	+ 4 –
Forsvar	÷ 47	÷ 8 –	+242	+ 3 –
Øvrige tjenesteydende erhverv	+ 77	+ 1 –		
Ialt beskæftigede	+263	+ 1 pct.	+596	+ 3 pct.
Arbejdsløse	÷ 60	÷14 –	÷334	÷57 –
Arbejdsstyrke	+203	+ 1 pct.	+262	+ 1 pct.

Anm. Arbejdsstyrke ved udgangen af perioden: England 24,3 mill., Vesttyskland 20,3 mill.
Kilder: Ministry of Labour Gazette marts og juni 1960, Die wirtschaftliche Lage april 1960.

Den samlede arbejdsstyrke (for Vesttyskland har man dog kun statistik for lønmodtagerne) er ikke øget med mere end 1 pct. i løbet af det sidste år, fordi væksten i befolkningen i de aktive aldersklasser i begge lande er meget beskeden. Derimod har det vist sig muligt at nedbringe de ledige arbejdskraftreserver stærkt, især i Vesttyskland, hvor ledigheden er mere end halveret. Den samlede beskæftigelse er derved øget med 3 pct. i Vesttyskland, men kun med godt 1 pct. i England.

Arbejdskraftens bevægelighed har øjensynligt været en del større i Vesttyskland end i England, idet det i det førstnævnte land er lykkedes at overføre flere lønmodtagere fra landbruget til de kraftigt ekspanderende byerhverv, end det har været tilfældet i England. I begge lande har der været stor tilgang af arbejdskraft til jern- og metalindustrierne, i Vesttyskland desuden til bygge- og anlægsvirksomheden, som har været presset til den yderste grænse af en voldsomt stigende efterspørgsel efter boliger og erhvervsbygninger.

Gennem omflytningen af arbejdskraft er de områder af erhvervslivet, hvor der har været strukturel tilbagegang – landbruget, kulminer m. m. – blevet aflastet, således at der er blevet en bedre balance mellem udbud og efterspørgsel på disse områder. De samlede kullagre i England er nedbragt fra et maksimum på 52 mill. tons i efteråret 1959 til 45 mill. t., de vesttyske kul- og kokslagre hos producenterne fra 18 til 16 mill. t.

Produktionen og indkomstdannelsen er vokset stærkt. Den vesttyske industri leverede i de første fire måneder i år varer for 16 pct. mere end i samme periode af 1959, en fremgang der i lige grad falder på eksport og hjemmemarked, og den udbetalte 15 pct. mere i lønninger.

Det engelske produktionsindeks for industrien har i januar-april 1960 været 12 pct. højere end sidste år på samme tid. Man skal helt tilbage til slutningen af 1940erne for at finde en tilsvarende stigning. Under den kraftigste højkonjunktur, England har oplevet i 1950erne – fra 1953 til 1955 – steg industriproduktionsindekset således kun med 7–8 pct. om året.

Mens den betydelige byggeaktivitet i Vesttyskland medførte en stærk produktionsstigning for stål og andre byggematerialer allerede i 1959, er den engelske produktion af disse varer først for alvor steget i år. Da der i 1. kvartal blev indgået nye bygge- og anlægskontrakter til en værdi, der lå knap 20 pct. over 1. kvartal 1959, og da lagrene af byggematerialer er sunket til et minimum, vil produktionen fortsætte med at stige. Skibsværfterne er i begge lande ramt af nedadgående aktivitet, hvorimod maskinindustriens og bilfabrikkernes produktion er øget kraftigt, såvel for varer til investering som for varige forbrugsartikler. Selv tekstil- og beklædnings-

Tabel 2. Regnskabs- og beskæftigelsestal for vesttysk industri og minedrift.

	Januar–april		
	1959	1960	Stigning
	mld. DM	mld. DM	pct.
Leverancer (omsætning).....	68,2	79,0	16
heraf til udlandet.....	10,3	12,1	18
heraf til hjemmemarked....	57,9	66,9	15
Udbetalt lønsum.....	12,7	14,6	15
Beskæftigelse	mill.	mill.	
Antal arbejdere og funktionærer	7,3	7,6	4
Antal arbejdstimer (arbejdere)	4070	4230	4
	indeks, 1954 = 100		
Ordretilgang[1]).....	147	190	29
heraf fra udland.....	193	244	26
heraf fra hjemmemarked....	139	180	30

Kilder: Die wirtschaftliche Lage, april 1960. Statistischer Wochendienst, 10. juni 1960.
[1]) Januar–marts; omsætning i 1954 er sat lig 100. Omfatter ikke minedrift, nærings- og nydelsesmiddelindustri.

Tabel 3. Produktionsudviklingen i England og Vesttyskland.

	Forøgelse i forhold til samme periode året før					
	England			Vesttyskland		
	1958	1959	jan.–april 1960	1958	1959	jan.–april 1960
	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.	pct.
Indeks for samlet industriproduktion..	÷ 1	7	12	3	8	14
Stålproduktion.....	÷12	5	32	÷ 7	12	28
Kemisk industri.....	0	11	8[2])	7	14	18
Byggematerialer af sten og ler.....	÷ 3	6	15[1])	2	11	7
Skibsværfter.....	1	÷ 7	÷10[1])	1	÷10	÷8
Maskinfabrikker	0	6	15[1])	1	3	12
Elektroteknisk industri.....				11	11	13
Personbilproduktion.....	20	15	43	23	15	29
Tekstil- og beklædningsindustri.....	÷ 8	7	11[1])	÷4	6	14
Drikkevare- og tobaksindustri.....	1	6	10[1])	4	2	0
Næringsmiddelindustri.....	4	1	2[1])			

Kilder: Board of Trade Journal 3. juni 1960. Wirtschaft und Statistik maj 1960.
[1]) Januar–marts. [2]) Januar–februar.

industrien, der i en årrække har stagneret, deltager nu i den almindelige konjunkturopgang.

Der er al udsigt til, at opgangskonjunkturen vil fortsætte i kraftigt tempo. Herpå tyder bl. a. den vesttyske ordrestatistik (jfr. tabel 2), som i 1. kvartal viste en opgang på ca. 30 pct. i forhold til 1. kvartal 1959, hvilket væsentligt overstiger industriens løbende leverancer.

De disponible indkomster er i de sidste par år steget jævnt med 6 pct. årligt (for lønninger, pensioner og sociale understøttelser tilsammen). I 1. kvartal 1960 beregnes lønningerne at være steget med 9 pct. i sammenligning med januar kvartal 1959, og ved longlidning og afslutning af nye overenskomster er timelønnen nu i ret stærk drift opad, stimuleret af det stramme arbejdsmarked. Derimod er overførselsindkomsterne ikke forøget i sammenligning med sidste år, men i løbet af 2. kvartal træder en række forhøjelser af pensioner og alderdomsunderstøttelser i kraft, som vil trække i retning af en stærkere stigningstakt for de disponible indtægter. Også i England er indkomsterne ret stærkt stigende, og en række fag har ved nye overenskomster opnået en nedsættelse af den ugentlige arbejdstid med lønkompensation foruden kontante lønforhøjelser.

Konsumenternes udgifter er som følge deraf steget – i England vokser detailomsætningen med 4–5 pct. årligt, i Vesttyskland med 4–6 pct. årligt indtil februar 1960; for marts-april lå den vesttyske detailomsætning dog 8 pct. over niveauet et år før.

Højkonjunkturen er øjensynligt hidtil forløbet, *uden at prisstigninger i nævneværdigt omfang har fundet sted.* Frem til maj måned (sidst offentliggjorte tal) har det vesttyske engrosprisindeks for industriens salgs-

produkter holdt sig næsten konstant, og det tilsvarende engelske indeks er steget med knap 1 pct. siden december. På Federation of British Industries' forespørgsel i juni måned svarede 22 pct. af firmaerne, at de i løbet af de sidste måneder havde forhøjet deres salgspriser, mens kun 11 pct. havde foretaget nedsættelser, hvilket tyder på, at det officielle prisindeks fortsat vil vise opgang.

Myndighederne er i begge lande bange for, at prisstabiliteten skal blive brudt. Da man imidlertid af politiske grunde ikke er skredet til en stramning af finanspolitikken, er man gået andre veje for at bremse efterspørgselsstigningen. I England er der påny indført restriktioner på afbetalingshandelen gennem fastsættelse af maksimal afbetalingsperiode og krav om en vis kontant udbetaling, efter at der i det sidste 1½ år ikke har været restriktioner. Desuden er indført en ordning, hvorefter de private banker skal have visse kassereserver stående på bunden konto i Bank of England. Disse indgreb har dog en ret moderat udformning og synes ikke at have haft større virkning.

Den vesttyske forbundsbank har gentagne gange forhøjet kravene til de private bankers kassereserver og nedskåret de beløb, hvormed de kan lade veksler rediskontere i forbundsbanken. I begyndelsen af juni forhøjedes diskontoen fra 4 til 5 pct. Et betydeligt kasseunderskud i forbundsfinanserne og en stærk valutaindstrømning har modvirket Bundesbanks bestræbelser for at begrænse likviditeten, og det er næppe lykkedes at begrænse efterspørgslen nævneværdigt.

På eet område viser der sig en afgjort forskel på situationen i England og Vesttyskland: *Betalingsbalancen.*

Som tabel 4 viser, har den voldsomme ekspansion i Vesttyskland ikke medført nogen nedgang i overskuddet på den løbende betalingsbalance, som endog har været større i de første fire måneder af 1960 end i tilsvarende periode sidste år. Vesttysklands import er ganske vist øget med 25 pct., men eksporten er trods det indre efterspørgselspres gået lige så stærkt i vejret.

Da den tyske stat ikke har foretaget ekstraordinære kapitalbetalinger til udlandet (gældsafdrag, udlån m. v.) sådan som i 1959, er de tyske valutareserver atter steget i 1960, mens de i 1959 faldt for første gang i en lang årrække. Der er al anledning til at tro, at denne udvikling vil fortsætte, såfremt der ikke gribes ind, og derved vil valutasituationen gøres vanskeligere for andre europæiske lande, ikke mindst England. Meget tyder på, at en opskrivning af DM vil finde sted i nær fremtid, måske af størrelsesordenen 5–10 pct., idet en sådan foranstaltning også vil understøtte myndighedernes bestræbelser for at dæmpe efterspørgslen efter vesttyske varer og forhindre prisstigninger.

Englands løbende betalingsbalance har utvivlsomt vist underskud i 1.

Tabel 4. Vesttysklands betalingsbalance.

	1958	1959	Januar–april 1959	Januar–april 1960
	mld. DM	mld. DM	mill. DM	mill. DM
Eksport, fob	37,0	41,2	12,2	15,2
÷Import, cif	32,1	35,8	10,7	13,4
+Nettoindt. af tjenesteydelser	3,0	1,9	0,7	1,1
=Vare- og tjenestebalance	7,9	7,3	2,2	2,9
÷Erstatningsbetalinger	1,6	2,6	0,8	1,0
=Løbende betalingsbalance	6,3	4,6	1,4	1,9
+Fejl og udeladelser	÷0,7	÷ 0,6	÷0,2	0,5
÷Privat kapitaleksport[1])	0,5	1,3	0,9	0,6
÷Offentlig kapitaleksport	1,1	3,5	2,3	1,1
=Forøgelse af bankernes guld- og valutareserver	3,9	÷0,8	÷2,0	0,6
heraf Deutsche Bundesbank	3,2	÷2,1	÷3,7	1,4
» private banker	0,7	1,3	1,7	÷0,7

Kilder: Monatsberichte der deutschen Bundesbank, maj 1960, og Der Aussenhandel der Bundesrepublik Deutschland, Teil 1, april 1960.
[1]) Excl. ændringer i bankernes udenlandske mellemværender, som er opført nederst i tabellen.
Anm. De enkelte tal er afrundet uafhængigt, således at en lodret sammentælling kan give små uoverensstemmelser.

kvartal 1960. Der har siden begyndelsen af 1959 været en stadig tendens til, at importen stiger stærkere end eksporten. Den forøgelse af valutatilgodehavenderne, som indtraf i 1958, afløstes i 1959 af en nedgang, som dog var mindre end svarende til den specielle dollarindbetaling til Den internationale valutafond i forbindelse med udvidelsen af fonden. Når den reelle valutareserve ikke gik tilbage, skyldes det kun, at de oversøiske sterlinglande, hvis betalingsbalance bedredes stærkt i 1959, forøgede deres valutatilgodehavende i England med ca. 150 mill. £. Da denne forøgelse af den engelske sterlinggæld næppe vil fortsætte, må en nedgang i valutareserverne forventes, såfremt eksporten ikke stiger stærkere end importen. Handelsbalancen vil muligvis blive forbedret, da der sandsynligvis i de senere måneder er indtruffet en forøgelse af lagrene af importerede råstoffer, som skulle bevirke, at importen fremover vokser i et roligere tempo end hidtil. Men det kan ikke skjules, at Englands valutamæssige situation er meget svag – i virkeligheden svagere end under valutakriserne omkring Suezkonflikten i slutningen af 1956 og i sommeren 1957, fordi den løbende betalingsbalance ikke som dengang viser noget overskud. Et betydeligt handelsbalanceunderskud i maj førte midt i juni til forhøjelse af diskontoen fra 5 til 6 pct.

26. 6. 1960.
T. H.